

Marcin Wielec, Monika Horna-Cieślak, Paulina Masłowska*

Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego wprowadzonej ustawą z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego – wyniki badań aktowych**

1. WPROWADZENIE

13 czerwca 2013 r. Sejm przyjął ustawę o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego¹, której z jednych z celów była „ochrona małoletniego pokrzywdzonego przed wtórną wiktyimizacją, utrwalaniem się w jego psychice traumatycznych przeżyć wywołanych popełnionym czynem zabronionym”². Wskazane założenie zostało zrealizowane poprzez modyfikację tzw. ochronnego trybu przesłuchania małoletniej osoby pokrzywdzonej przestępstwem (zmiana brzmienia art. 185a Kodeksu postępowania karnego³ oraz dodanie art. 147 § 2a i art. 185d k.p.k.), a także wydanie przez Ministra Sprawiedliwości na podstawie art. 185d § 2 k.p.k. rozporządzenia z 18.12.2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a–185c k.p.k.⁴. W konsekwencji przyjętych zmian wzmocniono prawnie chronioną pozycję najmłodszych osób uczestniczących w czynności przesłuchania poprzez wprowadzenie:

* Dr Marcin Wielec jest adiunktem w Katedrze Postępowania Karnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz adwokatem; Polska, ORCID 0000-0001-6716-3224, e-mail: m.wielec@uksw.edu.pl; mgr Monika Horna-Cieślak jest adwokatem, Polska, ORCID 0000-0001-6684-604X, e-mail: monika.horna-cieslak@adwokatura.pl; mgr Paulina Masłowska jest aplikantką radcowską, Polska, ORCID 0000-0003-2722-6168, e-mail: paulina.maslowska@poczta.onet.pl

** Data zgłoszenia tekstu przez autorów: 24.03.2019 r.; data przyjęcia tekstu przez redakcję do publikacji: 28.08.2019 r.

¹ Dz.U. z 2013 r. poz. 849 – dalej ustawa z 13.06.2013 r.

² Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (druk sejmowy nr 998), s. 15, <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=998> (dostęp: 1.03.2019 r.).

³ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1987 ze zm.) – dalej k.p.k.

⁴ Dz.U. z 2013 r. poz. 1642 – dalej rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości.

- zasady ogólnej⁵, zgodnie z którą małoletniego przesłuchuje się tylko wtedy, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 185a § 1 k.p.k.);
- możliwości udziału w przesłuchaniu pełnoletniej osoby wskazanej przez małoletniego, jeśli jej obecność nie ograniczy swobody wypowiedzi składającego zeznania (art. 185a § 2 zd. 2 k.p.k.);
- zasady posiadania przez oskarżonego (podejrzanego) obrońcy w czasie przesłuchania małoletniego (jeżeli sprawca przestępstwa nie posiada obrońcy – sąd zobowiązany jest wyznaczyć mu obrońcę z urzędu) (art. 185a § 2 zd. 3 k.p.k.);
- bezwzględnie obligatoryjnego obowiązku utrwała się za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk przebiegu przesłuchania (art. 147 § 2a k.p.k.);
- bezwzględnie obligatoryjnego obowiązku polegającego na przeprowadzaniu przesłuchania w odpowiednio przystosowanym do tego celu pomieszczeniu w siedzibie sądu lub poza nią (art. 185d k.p.k. oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości)⁶;
- zasad dotyczących sposobu przygotowania przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego (rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości);
- obowiązku przesłuchiwanie małoletniego w tzw. ochronnym trybie także w sprawach, w których został on pokrzywdzony przestępstwem popełnionym z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określonym w rozdziałach XXIII Kodeksu karnego⁷;
- obowiązku przesłuchiwanie w ochronnym trybie także małoletniego, który w chwili składania zeznań ukończył 15 lat w sytuacji gdy zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wywrzeć negatywny wpływ na jego stan psychiczny (art. 185a § 4 k.p.k., ustawodawca nie zastosował automatycznej możliwości składania przez małoletniego zeznań w ochronnym trybie i tym samym nadal może on zostać przesłuchani w tzw. zwykłym trybie określonym w art. 177 i n. k.p.k.).

Wprowadzenie nowych regulacji prawnych skłoniło zespół badawczy w składzie: adw. dr Marcin Wielec, adw. Monika Horna-Cieślak, mgr Paulina Masłowska oraz mgr Karolina Mosakowska do przeprowadzenia analizy empirycznej, której celem było poznanie praktyki przesłuchiwanie małoletnich osób pokrzywdzonych przestępstwem w zmienionej rzeczywistości prawnej obowiązującej od 27.07.2015 r.⁸ Niniejszy artykuł stanowi prezentację uzyskanych wyników badań aktowych.

⁵ J. Mierzwińska-Loreńska, Nowe regulacje w zakresie ochrony dziecka w postępowaniu karnym i skutki ich wprowadzenia, „Ius Novum” 2016/3, s. 256.

⁶ W artykule miejsce przystosowane do przesłuchania małoletnich będzie przywoływane jako Przyjazny Pokój Przesłuchań.

⁷ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600 ze zm.) – dalej k.k.

⁸ Ustawa zmieniająca zasady przesłuchiwanie małoletnich osób pokrzywdzonych przestępstwem weszła w życie z dniem 27.01.2014 r. Jednak regulacje odnoszące się do obligatoryjnego rejestrowania przesłuchania dziecka zaczęły obowiązywać od 27.01.2015 r., a odnoszące się do obligatoryjnego przeprowadzania tej czynności procesowej w Przyjaznym Pokoju Przesłuchań od 27.07.2015 r. Tym samym nowe zasady dotyczące przesłuchiwanie osób małoletnich pokrzywdzonych przestępstwem, w pełnym zakresie, weszły w życie z dniem 27.07.2015 r.

2. CHARAKTERYSTYKA PROWADZONYCH BADAŃ AKTOWYCH

W drugiej połowie 2018 r. w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości były prowadzone badania aktowe, których celem było dokonanie analizy empirycznej w przedmiocie instytucji kuratora procesowego wykonującego prawa małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym.

Wyżej wymienionym badaniem zostały objęte m.in.⁹ akta spraw karnych z art. 207 k.k., zakończonych prawomocnie na etapie postępowania sądowego, jako ostatnie (w roku 2018, ewentualnie w latach poprzednich), w których to osobą pokrzywdzoną była osoba małoletnia reprezentowana przez kuratora procesowego, a postępowanie karne zostało wszczęte po 30.09.2015 r. Analizą objęto 151 spraw z 35 sądów rejonowych¹⁰ z 11 apelacji wraz z 151 aktami prokuratorskimi¹¹. W 101 z tych spraw karnych¹² doszło do co najmniej jednego przesłuchania małoletniej osoby pokrzywdzonego przestępstwem.

Kierownictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości podjęło decyzję o utworzeniu nowego zespołu badawczego i wykorzystaniu tak zebranego materiału badawczego do przeprowadzenia kolejnej analizy akt, której celem, jak już wskazano, było poznanie praktyki przesłuchiwanie małoletnich osób pokrzywdzonych przestępstwem w nowej rzeczywistości prawnej.

Prowadzone badania ukierunkowano na kwestię m.in.: trybu przesłuchania małoletnich, liczby ich przesłuchań, miejsca przesłuchania, sposobu utrwalania przesłuchania, przebiegu czynności przesłuchania. Tym samym badania nie skupiały się jedynie na analizie funkcjonowania przepisów prawnych wprowadzonych ustawą

⁹ Analizie zostały poddane również akta spraw opiekuńczych z art. 99 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (Ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy [Dz.U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.]), na podstawie których w ww. sprawach karnych został ustanowiony kurator procesowy (symbol 209).

¹⁰ SR dla Warszawy Woli, SR dla Warszawy Pragi-Południe, SR dla Warszawy Pragi-Północ, SR w Zambrowie, SR w Łomży, SR w Piszcu, SR w Ostrołęce, SR w Nakle nad Notecią, SR w Malborku, SR w Chełmnie, SR w Toruniu, SR w Rudzie Śląskiej, SR w Tarnowskich Górach, SR w Będzinie, SR we Włoszczowie, SR w Oświęcimiu, SR w Limanowej, SR w Tarnowie, SR w Puławach, SR w Radzynie Podlaskim, SR w Mińsku Mazowieckim, SR w Brzezinach, SR w Krotoszynie, SR w Świebodzinie, SR w Zaganiu, SR w Leżajsku, SR w Rzeszowie, SR w Stalowej Woli, SR w Gorzowie Wielkopolski, SR w Międzyrzeczu, SR w Sulęcinie, SR dla Szczecina-Centrum, SR w Jeleniej Górze, SR w Nysie, SR w Oławie.

¹¹ Próba badawcza została przeprowadzona w drodze losowania akt spraw karnych z art. 207 § 1 k.k., w wyniku którego wybrano 44 sądy rejonowe z 11 apelacji dla próby 250 spraw. Do ww. sądów zwrócono się o nadesłanie wskazanej liczby akt spraw, z art. 207 k.k., zakończonych prawomocnie (niezależnie od tego, czy uprawomocniły się w I czy w II instancji) jako ostatnie (w roku 2018, ewentualnie w latach poprzednich, jeśli takich spraw byłoby w tym roku mniej), w których to osobą pokrzywdzoną była osoba małoletnia. Przesłane akta karne zostały poddane weryfikacji pod kątem spełnienia założeń badawczych (prawomocnie zakończona sprawa z art. 207 k.k., w której osobą pokrzywdzoną jest osoba małoletnia reprezentowana przez kuratora procesowego). Z powodu niespełnienia założeń badawczych (np. osobą pokrzywdzoną była osoba dorosła, małoletni nie był reprezentowany przez kuratora procesowego, czyn zabroniony nie dotyczył art. 207 k.k.) do badania zakwalifikowano 151 spraw z art. 207 k.k. z 35 sądów rejonowych z 11 apelacji wraz z 151 aktami prokuratorskimi.

¹² Do co najmniej jednego przesłuchania osoby małoletniej doszło ww. 101 spraw karnych z 32 sądów rejonowych z 11 apelacji prowadzonych w SR dla Warszawy-Woli (2 sprawy), SR dla Warszawy Pragi-Południe (1 sprawa), SR dla Warszawy Pragi-Północ (1 sprawa), SR w Łomży (5 spraw), SR w Piszcu (2 sprawy), SR w Ostrołęce (4 sprawy), SR w Nakle nad Notecią (2 sprawy), SR w Malborku (3 sprawy), SR w Chełmnie (2 sprawy), SR w Toruniu (6 spraw), SR w Rudzie Śląskiej (1 sprawa), SR w Tarnowskich Górach (2 sprawy), SR w Będzinie (4 sprawy), SR we Włoszczowie (2 sprawy), SR w Oświęcimiu (6 spraw), SR w Limanowej (3 sprawy), SR w Tarnowie (10 spraw), SR w Puławach (5 spraw), SR w Radzynie Podlaskim (3 sprawy), SR w Mińsku Mazowieckim (6 spraw), SR w Brzezinach (4 sprawy), SR w Krotoszynie (2 sprawy), SR w Świebodzinie (3 sprawy), SR w Zaganiu (3 sprawy), SR w Leżajsku (3 sprawy), SR w Rzeszowie (4 sprawy), SR w Stalowej Woli (2 sprawy), SR w Gorzowie Wielkopolskim (3 sprawy), SR w Sulęcinie (2 sprawy), SR dla Szczecina-Centrum (1 sprawa), SR w Jeleniej Górze (2 sprawy), SR w Oławie (2 sprawy).

z 13.06.2013 r. oraz rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości, a na całokształcie obecnie obowiązujących zasad i trybów składania zeznań przez małoletnie osoby pokrzywdzone przestępstwem. Analizy były prowadzone z wykorzystaniem narzędzia badawczego w postaci kwestionariusza badań aktowych, który składał się z kilkudziesięciu pytań dostosowanych do badanej problematyki.

3. PODSTAWOWE REGULACJE PRAWNE DOTYCZĄCE PRZESŁUCHIWANIA MAŁOLETNIICH OSÓB POKRZYWDZONYCH PRZESTĘPSTWEM W NOWEJ RZECZYWISTOŚCI PRAWNEJ

Małoletni pokrzywdzeni w sprawach o przestępstwo stypizowane w art. 207 k.k. mogą być przesłuchiwani na podstawie trzech regulacji prawnych, których wybór jest determinowany przez wiek małoletniego pokrzywdzonego oraz jego stan psychiczny.

Małoletni pokrzywdzeni, którzy w chwili przesłuchania nie ukończyli 15. roku życia, składają zeznania w tzw. trybie ochronnym określonym w art. 185a § 1–3 k.p.k. Udział w czynności przesłuchania małoletnich, którzy w chwili przesłuchania ukończyli 15 lat reguluje art. 185a § 4 k.p.k. Wskazuje on, że dzieci powinny składać zeznania w ochronnym trybie gdy zachodzi uzasadniona obawa, iż przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wywrzeć negatywny wpływ na ich stan psychiczny. Natomiast małoletni pokrzywdzeni, którzy w chwili składania zeznań ukończyli 15 lat i nie zostali objęci dyspozycją art. 185a § 4 k.p.k. przesłuchiwani są w tzw. trybie zwykłym określonym przez art. 177 k.p.k. i n.

W literaturze przedmiotu¹³ wskazuje się, że istotą ochronnego trybu jest:

- co do zasady – jednorazowość przesłuchania;
- przeprowadzanie przesłuchania przez sąd na posiedzeniu;
- bezwzględnie obligatoryjny udział biegłego psychologa w przesłuchaniu;
- zamknięty katalog osób uczestniczących w przesłuchaniu;
- bezwzględnie obligatoryjne utrwalanie przebiegu przesłuchania za pomocą urzędzania rejestrującego obraz i dźwięk (art. 147 § 2a k.p.k.);
- bezwzględnie obligatoryjne dokonanie przesłuchania w odpowiednio przystosowanym do tego celu pomieszczeniu w siedzibie sądu lub poza nią (art. 185d k.p.k. oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości).

Zgodnie z zasadą jednokrotnego składania zeznań – małoletniego przesłuchuje się tylko raz, chyba że wyjdą na jaw nowe okoliczności lub żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w trakcie pierwszej czynności procesowej. Konieczność ponownego odebrania zeznań od dziecka zachodzi najczęściej w przypadku spełnienia przesłanki braku obrońcy¹⁴. Należy zauważyć, że w sytuacji gdy do czynności procesowej dochodzi w fazie *in personam*, a sprawca przestępstwa nie ma ustanowionego obrońcy z wyboru, to występuje obligatoryjna przesłanka do ustanowienia obrońcy z urzędu na podstawie art. 185a § 2 k.p.k. Warto wskazać, że zgodnie

¹³ M. Horna, *Nowelizacja kodeksu postępowania karnego a ochrona małoletniego podczas przesłuchania*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2014/2, s. 14.

¹⁴ M. Kierski, *Jednokrotne przesłuchanie pokrzywdzonego w trybie art. 185a k.p.k. – zasada czy wyjątek?*, „Prokuratura i Prawo” 2018/11, s. 89.

z obecnie obowiązującą linią orzecniczą Sądu Najwyższego (dalej SN)¹⁵ złożenie wniosku o ponowne przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego jest oceniane jak każdy inny wniosek dowodowy, przez pryzmat przesłanek oddalenia wniosku wskazanych w art. 170 § 1 k.p.k.

Małoletniego przesłuchuje się wyłącznie wtedy, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Oznacza to, że organ procesowy powinien przeprowadzać tę czynność dowodową w ostateczności – gdy zachodzi konieczność uzyskania informacji wymaganych do ustalenia istoty czynu. Nie należy przeprowadzać przesłuchania małoletniego wyłącznie dla potwierdzenia niebudzącej wątpliwości wersji zdarzenia, wynikającej z zeznań innych świadków, oględzin, badania biegłych¹⁶.

Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego prowadzone jest przez sąd na posiedzeniu, niezależnie od tego, czy czynność odbywa się na etapie postępowania przygotowawczego czy jurysdykcyjnego. Na etapie postępowania przygotowawczego właściwość sądu ustalana jest zgodnie z normą z art. 329 § 1 k.p.k. Natomiast skład sądu na etapie jurysdykcyjnym określa art. 30 § 1 k.p.k.¹⁷

Dzieci pokrzywdzone przestępstwem składają zeznania w ochronnym trybie, z udziałem biegłego psychologa, którego rola powinna być aktywna¹⁸. Biegły powinien nawiązać kontakt z małoletnim przed przesłuchaniem, dbać o kondycję psychiczną małoletniego w trakcie prowadzenia czynności oraz udzielać sędziemu pomocy w formułowaniu pytań i pouczeń¹⁹. W postanowieniu o powołaniu biegłego organ procesowy określa ramy jego pracy poprzez wskazanie pytań, na które powinien odpowiedzieć²⁰. W orzecnictwie²¹ podkreśla się, że biegły powinien wypowiedzieć się na temat rozwoju psychicznego małoletniego, relacji emocjonalnych, które mu towarzyszą, zdolności w zakresie spostrzegania i odtwarzania spostrzeżeń. W literaturze przedmiotu²² wskazuje się także, że udział biegłego psychologa w czynności przesłuchania i analiza akt sprawy nie są wystarczające do psychologicznej oceny treści i formy zeznań dziecka. Konieczne jest również przeprowadzenie stosownych uzupełniających badań psychologicznych opiniowanego (po uzyskaniu od niego zgody) z wykorzystaniem obserwacji, wywiadu, standardowych technik psychometrycznych i projekcyjnych, a także przeprowadzenie wywiad z bezpośrednim opiekunem małoletniego.

¹⁵ Postanowienia SN: z 27.09.2016 r., V KK 246/16, Legalis nr 1533193; z 7.05.2013 r., III KK 380/12, OSNKW 2013/9, poz. 74; z 15.03.2012 r. III KK 244/11, OSNKW 2012/6, poz. 68; wyrok SN z 5.10.2010 r., IV KK 61/10, LEX nr 606313.

¹⁶ D. Gruszecka, *Komentarz do art. 185a k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Legalis 2019.

¹⁷ A. Sakowicz, *Komentarz do art. 185a k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Legalis 2018.

¹⁸ R. Kosior, *Udział biegłego psychologa w przesłuchaniu dziecka*, „Prokuratura i Prawo” 2010/4, s.47.

¹⁹ A. Budzyńska, *Rola i zadania biegłego psychologa w przesłuchaniu małoletniego świadka* [w:] *Przesłuchanie małoletniego świadka w postępowaniu karnym. Poradnik dla profesjonalistów*, „Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę” 2018, s. 45.

²⁰ T. Jaśkiewicz-Obydzińska, E. Wach, *Ekspertyza psychologiczna – obszary kontrowersji*, „Na wokandzie” 2014/23, <https://nawokandzie.ms.gov.pl> (dostęp: 13.03.2019 r.).

²¹ Wyrok SN z 1.12.2008 r., V KK 231/07, OSNKW 2008/4, poz. 27.

²² A. Budzyńska, *Jak przesłuchiwać dziecko. Poradnik dla profesjonalistów uczestniczących w przesłuchaniu dziecka*, „Fundacja Dzieci Niczyje” 2007, s. 2–21; J.K. Gierowski, T. Jaśkiewicz-Obydzińska, M. Najda, *Psychologia w postępowaniu karnym*, Warszawa 2010, s. 266; K. Eichstaedt, *Przesłuchanie pokrzywdzonego oraz świadka poniżej lat 15 w obecności biegłego psychologa* [w:] *Metodyka pracy biegłego psychiatry, psychologa oraz seksuologa w sprawach karnych, nieletnich oraz wykroczeń*, red. K. Eichstaedt, P. Garlicki, A. Depko, Warszawa 2017, s. 159.

Obok sędziego i biegłego psychologa w przesłuchaniu małoletniego mogą wziąć udział: prokurator²³, obrońca oskarżonego (podejzranego)²⁴, pełnomocnik pokrzywdzonego²⁵, tłumacz²⁶, protokolant²⁷. Osobami obecnymi mogą być także osoba wymieniona w art. 51 § 2 k.p.k.²⁸ oraz osoba pełnoletnia wskazana przez małoletniego, pod warunkiem że ich udział nie spowoduje ograniczenia swobody wypowiedzi dziecka. Tym samym w czynności procesowej nie może brać udział oskarżony (podejrzany). W pokoju z małoletnim przebywa sędzia, biegły psychologa, a także w razie potrzeby tłumacz²⁹, a za zgodą sędziego także osoba wymieniona w art. 51 § 2 k.p.k. oraz osoba pełnoletnia wskazana przez małoletniego³⁰.

Artykuł 147 § 2a k.p.k. nakłada obowiązek utrwalania za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego. Wprowadzenie tej regulacji prawnej było podyktowane koniecznością realizacji zasady bezpośredniości i prawa do obrony. Oskarżony, który nie może bezpośrednio uczestniczyć w przesłuchaniu dziecka, ma możliwość dokładnego prześledzenia przebiegu tej czynności dowodowej³¹.

Z przesłuchania dziecka sporządzany jest także protokół, który na podstawie art. 147 § 3 k.p.k. może mieć tzw. formę skróconą – ograniczoną do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących w niej udział. Czynność dowodowa jest przeprowadzana na posiedzeniu i tym samym, zgodnie z art. 149 § 1 k.p.k., protokół zaś powinien zostać podpisany tylko i wyłącznie przez sędziego oraz protokolanta.

Na rozprawie głównej odtwarza się sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania oraz odczytuje się protokół z tej czynności procesowej³².

Zgodnie z art. 185d k.p.k. małoletni składają zeznania w specjalnie przystosowanych do tego celu pomieszczeniach, których warunki zostały określone w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości. Przyjazny Pokój Przesłuchań może być usytuowany w siedzibie sądu, policji, prokuratury, instytucji państwowej lub samorządowej, a także organizacji pozarządowej zajmującej się udzielaniem pomocy małoletnim. Składa się on³³ z pokoju przesłuchań oraz pokoju technicznego. Dodatkowo, w sąsiedztwie pokoju przesłuchań powinna się znajdować poczekalnia i toaleta³⁴.

W związku z obowiązkiem rejestracji przesłuchania w trybie audio-wideo, pokój przesłuchań jest wyposażony w środki techniczne, umożliwiające utrwalanie obrazu i dźwięku z prowadzonej czynności, obserwowanie i słuchanie przebiegu czynności przez osoby przebywające w pokoju technicznym. Wystrój pokoju przesłuchań powinien być stonowany, zapewniać poczucie bezpieczeństwa oraz ułatwiać koncentrację uwagi. Miejsce przesłuchania powinno być wyposażone w meble dostosowane na potrzeby

²³ Art. 185a § 2 k.p.k.

²⁴ Art. 185a § 2 k.p.k.

²⁵ Art. 185a § 2 k.p.k.

²⁶ § 5 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości.

²⁷ § 5 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości.

²⁸ Tj. przedstawiciel ustawowy małoletniego – w zależności od okoliczności będą to: rodzice/rodzic, opiekun prawny, kurator procesowy albo osoba, pod której stałą pieczęć dziecko pozostaje.

²⁹ § 5 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości.

³⁰ § 5 ust. 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości.

³¹ J. Mierzwińska-Lorencka, *Nowe regulacje w zakresie ochrony dziecka w postępowaniu karnym i skutki ich wprowadzenia*, „IUSNOVUM” 2016/3, s. 261.

³² Art. 185a § 3 k.p.k.

³³ § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości.

³⁴ § 7 ust. 1 pkt 2–3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości.

dzieci oraz dorosłych. Należy unikać umieszczania w nim zabawek, tj. elementów, które nadmiernie rozpraszają uwagę. Natomiast pokój techniczny powinien spełniać potrzeby wymiaru sprawiedliwości i być miejscem przestronnym. Osoby przebywające w tym pomieszczeniu muszą mieć zapewnioną możliwość obserwacji przesłuchania dzięki np. ekranowi, na który jest transmitowany obraz z kamery oraz dźwięk.

Jak zostało wskazane, małoletni pokrzywdzeni, którzy w chwili przesłuchania ukończyli 15 lat mogą być przesłuchiwani w warunkach ochronnych gdy zachodzi uzasadniona obawa, że składanie przez nich zeznania w innym trybie wywrze negatywny wpływ na ich stan psychiczny.

W literaturze przedmiotu³⁵ podnosi się, że przesłanka „uzasadnionej obawy” jest definiowana jako wysokie prawdopodobieństwo spowodowania trwałych lub przemijających zakłóceń czynności psychicznych. Przed przystąpieniem do przesłuchania organ powinien poczynić należyte ustalenia w tym zakresie i dostosować tryb przesłuchania na potrzeby małoletniego. Zdarza się, że z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie wynika, w jakim stanie psychicznym znajduje się małoletni np. z zebranej dokumentacji medycznej, zeznań świadków. Organ powinien również wziąć pod uwagę okoliczności popełnienia czynu. W sytuacji gdy organ nie dysponuje informacjami na temat stanu psychicznego małoletniego, powinien poczynić w tym zakresie ustalenia np. skontaktować się z rodzicem/opiekunem dziecka i ustalić w jakim stanie znajduje się małoletni, czy korzysta ze wsparcia psychologicznego. Organ może również zasięgnąć opinii biegłego na okoliczność stanu psychicznego dziecka³⁶.

Reasumując powyższe, małoletni pokrzywdzeni, którzy ukończyli 15 lat są przesłuchiwani w warunkach art. 185a § 1–3 k.p.k., gdy z materiału dowodowego wynika, że przesłuchanie na zasadach ogólnych może spowodować pogorszeniem ich stanu zdrowia psychicznego, a pokrzywdzeni poniżej 15. roku życia korzystają z ochronnego trybu obligatoryjnie³⁷.

Małoletni pokrzywdzeni, którzy w chwili składania zeznań ukończyli 15 lat i nie stwierdzono, aby udział w czynności dowodowej mógł wywrzeć negatywny wpływ na ich stan psychiczny, są przesłuchiwani w trybie zwykłym. Skorzystanie przez organ procesowy z trybu zwykłego w stosunku do małoletnich pokrzywdzonych w wieku 15–18 lat oznacza, że zostają oni pozbawieni środków ochronnych wynikających z art. 185a § 1–3 k.p.k.

Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego w trybie zwykłym (art. 177 k.p.k. i n.) przeprowadza organ prowadzący dany etap postępowania karnego, tj. policja/prokuratura bądź sąd. Na etapie postępowania sądowego małoletni będąc składając zeznania na sali sądowej, gdyż ich przesłuchanie odbywa się podczas rozprawy sądowej. Na etapie postępowania przygotowawczego przesłuchanie odbędzie się w siedzibie prokuratury bądź policji³⁸ – przepisy nie regulują kwestii pomieszczenia, w którym odbyć się ma czynność dowodowa i tym samym przesłuchanie może

³⁵ J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Komentarz do art. 185a k.p.k.* [w:] *Komentarz aktualizowany do art. 1–424 Kodeksu postępowania karnego*, red. L.K. Paprzycki, LEX 2015.

³⁶ R. Stefański, S. Zabłocki, *Komentarz do art. 185 a k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *Komentarz do art. 167–296*, red. R. Stefański, S. Zabłocki, LEX 2019.

³⁷ T. Grzegorzczak, *Komentarz do art. 185a k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Artykuły 1–467. Komentarz*, red. T. Grzegorzczak, LEX 2014.

³⁸ Np. § 176 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 7.04.2016 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2017 r. poz. 1206 ze zm.).

mieć miejsce w znajdującym się na komisariacie policji bądź siedzibie prokuratury Przyjaznym Pokoju Przesłuchań.

Przepisy nie określają ścisłego kręgu osób uprawnionych do udziału w czynności przesłuchania osoby małoletniej i tym samym zastosowanie będą miały ogólne przepisy dotyczące przesłuchania świadków. W czynności procesowej nie będzie musiał bezwzględnie obligatoryjnie uczestniczyć biegły psycholog jednak, na mocy art. 192 § 2 k.p.k., organ prowadzący postępowanie może wezwać do udziału w przesłuchaniu psychologa, gdy zachodzą wątpliwości co do stanu psychicznego świadka, jego rozwoju umysłowego lub co do zdolności postrzegania i odtwarzania faktów³⁹. W przesłuchaniu może także uczestniczyć oskarżony/podejrzany, jednak na etapie postępowania sądowego; przewodniczący na podstawie art. 390 § 2 k.p.k. może zarządzić, aby na czas składania zeznań przez małoletniego oskarżony mógł opuścić salę sądową w przypadku gdy należy się obawiać, że obecność oskarżonego mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania małoletniego.

Czynność przesłuchania małoletniego jest zawsze protokołowana (art. 143 § 1 pkt 2 k.p.k.). Małoletni nie podpisuje protokołu z zeznań składanych na etapie postępowania sądowego, gdyż zgodnie z art. 149 § 1 k.p.k. protokół taki podpisują wyłącznie przewodniczący składu orzekającego i protokolant. Natomiast protokół z czynności przesłuchania małoletniego na etapie postępowania przygotowawczego jest podpisywany przez wszystkie osoby biorące udział w czynności oraz podlega on uprzednio odczytaniu (art. 150 § 1 k.p.k.).

Z czynności przesłuchania nie sporządza się bezwzględnie obligatoryjnie nagrania obrazu i dźwięku, jednak możliwość taka nie jest wykluczona, gdyż, na mocy art. 147 § 1 k.p.k., przebieg czynności protokołowanych może być dodatkowo utrwalany za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk. Podkreślenia wymaga, że sporządzone w tym trybie nagranie nie gwarantuje zachowania zasady jednokrotnego przesłuchania⁴⁰.

W związku z realizacją zasady bezpośredniości postępowania karnego małoletni będzie przesłuchiwany co najmniej dwa razy – na etapie postępowania przygotowawczego oraz na etapie postępowania jurysdykcyjnego⁴¹. Liczba przesłuchań małoletniego nie jest w żaden sposób ograniczona, organ może prowadzić przesłuchanie wielokrotnie, za każdym razem gdy pojawią się nowe okoliczności, które mogą zostać wyjaśnione w drodze przesłuchania⁴². Przesłuchanie małoletniego nie jest także uzależnione od tego, czy jego zeznania mają istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

4. INFORMACJE WSTĘPNE O WARUNKACH PRZESŁUCHIWANIA MAŁOLETNIICH POKRZYWDZONYCH W ŚWIETLE WYNIKÓW BADAŃ AKTOWYCH

W poddanych analizie 151 postępowań karnych występowało 266 małoletnich pokrzywdzonych. Natomiast kontakt z organami postępowania karnego miało 146 dzieci

³⁹ M. Kurowski, *Komentarz do art. 192 [w:] Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX 2019.

⁴⁰ Z. Pachowicz, *Komentarz do art. 147 [w:] Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Komentarz do art. 1–166*, red. J. Skorupka, Legalis 2019.

⁴¹ T. Grzegorzczak, *Komentarz do art. 410 [w:] Kodeks...*, t. I...

⁴² O. Trocha, *Praktyka przesłuchiwania dzieci w Polsce. Raport z badań aktowych*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” 2011, s. 6.

uczestniczących w 164 przesłuchaniach. Tym samym 120 dzieci (45,2%) nie brało osobistego udziału w procedurach karnych.

W trakcie prowadzonych analiz ustalono, że odstępowano od przesłuchania małoletnich poniżej 4. roku życia, a także małoletnich, którzy nie byli jedynymi osobami pokrzywdzonymi w sprawie. Na liczbę przesłuchań dzieci miał także wpływ sposób zakończenia postępowania karnego (zastosowanie form konsensualizmu procesowego powodowało ograniczenie prowadzenia postępowania dowodowego). Zaobserwowano, że w takich sytuacjach zeznania składali wyłącznie pokrzywdzone osoby dorosłe bądź najstarsze dziecko z pokrzywdzonego rodzeństwa.

Małoletni najczęściej byli przesłuchiwani w trybie art. 185a § 1 k.p.k. (96 przesłuchań – 58,6%) bądź w trybie zwykłym (66 przesłuchania – 40,2%). Jedynie w 2 przypadkach (1,2%) małoletni uczestniczyli w procedurach prawnych w trybie art. 185a § 4 k.p.k.

Tabela 1 Tryb przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych		
Tryb przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego	L. bezwzgl.	Procenty
art. 185a § 1 k.p.k.	96	58,6
Tryb zwykły	66	40,2
art. 185a § 4 k.p.k.	2	1,2
Ogółem	164	100

Źródło: opracowanie własne.

Tryb przesłuchania dzieci powyżej 15. roku życia, jak już wspomniano, jest uzależniony od stanu psychicznego pokrzywdzonego. Należy więc wspomnieć, że akta sprawy zawierały materiały świadczące o stosowaniu drastycznych form przemocy wobec małoletnich (bicie po głowie, brzuchu, rękach, uderzanie pięścią w twarz, rzucanie/popychanie o ścianę, grożenie zabiciem lub uszkodzeniem ciała [słownie, ale także przystawianie noża do ciała dziecka], wyzywanie, obrażanie, wyrzucanie z domu, grożenie popełnieniem samobójstwa, utrudnianie egzystencji w domu (np. wyłączanie prądu, odcinanie wody, niszczenie wyposażenia domu).

5. PRZESŁUCHANIE MAŁOLETNIICH POKRZYWDZONYCH W TRYBIE ART. 185A § 1 K.P.K. W ŚWIETLE WYNIKÓW BADAŃ AKTOWYCH

W trybie art. 185a § 1 k.p.k. odbyło się 96 przesłuchań, w których udział wzięło 95 małoletnich. Wszystkie dzieci składały zeznania jeden raz w toku całego postępowania karnego.

Kontakt z organami postępowania karnego najczęściej posiadały dzieci w przedziale wiekowym 7–9 lat (31 dzieci – 32,7%), a najrzadziej w przedziale wiekowym 4–6 lat (10 dzieci – 10,5%). Małoletni w przedziale wiekowym 10–12 lat oraz 13–14 lat stanowiły każdorazowo grupę 27 dzieci (28,4%). Średnio małoletni pokrzywdzeni w chwili składania zeznań mieli 10,2 lat.

Tabela 2
Wiek małoletnich pokrzywdzonych w chwili składania zeznań w trybie art. 185a § 1 k.p.k.

Wiek małoletnich pokrzywdzonych	L. bezwzgl.	Procenty
4–6 lat	10	10,5
7–9 lat	31	32,7
10–12	27	28,4
13–14	27	28,4
Ogółem	95	100

Źródło: opracowanie własne.

Przesłuchanie małoletnich w 95 przypadkach (98,9%) odbyło się z inicjatywy organu postępowania karnego, w tym 91 przesłuchań (94,8%) na wniosek prokuratury, a 4 przesłuchania (4,2%) z inicjatywy sądu. W pierwszym przypadku małoletni relacjonował okoliczności popełnienia przestępstwa (1,1%) na skutek złożenia wniosku w tym przedmiocie przez matkę dziecka (tzw. rodzic niekrzywdzący⁴³).

Tabela 3
Inicjatywa przeprowadzenia przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych w trybie art. 185a § 1 k.p.k.

Podmiot	L. bezwzgl.	Procenty
Prokuratura	91	94,8
Sąd	4	4,2
Matka dziecka	1	1
Ogółem	96	100

Źródło: opracowanie własne.

Dzieci najczęściej składały zeznania na etapie postępowania przygotowawczego (91 przesłuchań – 94,8%), a jedynie incydentalnie na etapie postępowanie sądowe (5 przesłuchań – 5,2%). W 49 przypadkach (51%) przesłuchanie małoletnich w trybie art. 185a § 1 k.p.k. odbyło się po przedstawieniu sprawcom zarzutów, a w 47 przypadkach (49%) opowiadali oni o okolicznościach popełnienia przestępstwa w fazie *in rem* postępowania karnego.

Tabela 4
Etap postępowania karnego a składanie zeznań przez małoletnich pokrzywdzonych w trybie art. 185a § 1 k.p.k.

Etap składania zeznań	L. bezwzgl.	Procenty
Postępowanie przygotowawcze	91	94,8
Postępowanie sądowe	5	5,2
Ogółem	96	100

Źródło: opracowanie własne.

⁴³ Pojęcie „rodzic niekrzywdzący” stosowane jest na określenie rodzica niebędącego sprawcą przestępstwa i sprawującego bieżącą pieczę nad małoletnim.

Od podjęcia pierwszej czynności w sprawie⁴⁴ do złożenia zeznań przez osoby małoletnie miało najczęściej 68 dni, a średnio 98,2 dni. Najkrócej na kontakt z organami postępowania karnego dziecko czekało 8 dni, a najdłużej – 354 dni⁴⁵. W ciągu 1 miesiąca od podjęcia pierwszej czynności w sprawie odbyło się jedynie 9 przesłuchań (9,4%) osób małoletnich. Najwięcej przesłuchań dzieci odbyło się po 2 miesiącach od podjęcia pierwszej czynności w sprawie (71 czynności – 74%).

Tabela 5
Ile czasu minęło od 1 czynności w sprawie do złożenia zeznań przez małoletnich pokrzywdzonych w trybie art. 185a § 1 k.p.k.?

Czas od pierwszej czynności w sprawie do złożenia zeznań przez małoletnich (w dniach)	L. bezwzgl.	Procenty
0	0	0
1-3	0	0
4-7	0	0
8-14	2	2,1
15-21	0	0
22-30	7	7,3
31-45	8	8,3
46-60	8	8,3
61-75	16	16,7
76-90	12	12,5
91-105	5	5,2
106-120	14	14,6
121-150	6	6,3
151-200	15	15,6
201-300	1	1
301-400	2	2,1
401-414	0	0
Ogółem	96	100

Źródło: opracowanie własne.

Przesłuchanie dzieci trwało najczęściej 10 minut, a średnio 24,2 minuty. W zdecydowanej większości spraw małoletni nie relacjonowali okoliczności popełnienia przestępstwa dłużej niż 30 minut (71 przesłuchań – 73,9%). Jedynie incydentalnie dzieci składały zeznania dłużej niż 1 godzinę (4 przesłuchania – 4,2%).

Dzieci we wszystkich przypadkach składały zeznania w obecności sędziego. W jednym przypadku (1,1%) dziecko składało zeznania bez udziału biegłego psychologa. W 92 czynnościach procesowych (95,8%) brali udział także prokuratorzy, w tym w 80 przypadkach (83,3%) prowadzący postępowania przygotowawcze. Każde przesłuchanie odbyło się w obecności protokolanta.

⁴⁴ Np. złożenie pisemnego/ustnego zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa

⁴⁵ 354 dnia odbyły się dwa przesłuchania osób małoletnich (rodzeństwo: 8-letni chłopiec oraz 4-letnia dziewczynki). Przesłuchania odbyły się na etapie postępowania sądowego. Małoletni brali udział w czynności procesowej z inicjatywy sądu. Było to pierwsze przesłuchanie dzieci w sprawie (nie składali oni zeznań na wcześniejszym etapie postępowania karnego).

Tabela 5a Czas trwania przesłuchania prowadzonego w trybie art. 185a § 1 k.p.k.		
Czas trwania przesłuchania małoletnich (w minutach)	L. bezwzgl.	Procenty
1–10	29	30,2
11–20	24	25
21–30	18	18,7
31–40	9	9,4
41–50	9	9,4
51–60	3	3,1
61–90	4	4,2
Ogółem	96	100

Źródło: opracowanie własne.

W 55 przypadkach (57,3%) dzieci składały zeznania w obecności kuratora procesowego, a w 4 przypadkach (4,2%) uczestniczył w jego zastępstwie aplikant/adwokat. W 8 przesłuchaniach (8,3%) kurator procesowy w ogóle nie brał udziału, a w odniesieniu do 5 czynności procesowych (5,2%) nie udało się ustalić tej informacji z materiału znajdującego się w aktach sprawy. W 24 przypadkach (25%) przesłuchanie odbyło się przed ustanowieniem kuratora procesowego w sprawie. Co szczególnie istotne i niepokojące, w 5 czynnościach procesowych (5,2%) brał udział sprawca przestępstwa na szkodę dziecka.

Na etapie prowadzenia czynności z udziałem dzieci było ustanowionych 34 obrońców, z czego 31 z nich (92%) wzięło udział w przesłuchaniach (nieobecnych było 3 obrońców ustanowionych z urzędu na podstawie art. 78–80 k.p.k.). Dzieci składały zeznania w obecności: 20 obrońców ustanowionych z urzędu na podstawie art. 78–80 k.p.k., 4 obrońców ustanowionych z wyboru, 7 obrońców ustanowionych na podstawie znowelizowanego art. 185a § 2 k.p.k. W żadnej z analizowanych spraw nie zaobserwowano, aby sprawca przestępstwa nie posiadał ustanowionego obrońcy podczas przesłuchania dziecka w sytuacji gdy postępowanie karne toczyło się w fazie *in personam*. Małoletni nie byli reprezentowani przez pełnomocników i tym samym nie brali oni udziału w czynnościach z udziałem dzieci.

Analiza protokołów oraz nagrań z przesłuchań pozwoliła stwierdzić, że uczestnikami czynności procesowych z udziałem dzieci byli także: w 25 przypadkach (26%) przedstawiciele ustawowi małoletnich (tzw. rodzic niekrzywdzący), w 2 przypadkach rodzeństwo (2,1%), a w jednym przypadku (1%) opiekun faktyczny (członek rodziny zastępczej). Z akt nie wynikało, aby małoletni korzystali z prawa wskazania, by w ich przesłuchaniu uczestniczyła osoba pełnoletnia.

W trakcie prowadzonych badań próbowano także ustalić, kto przebywał w pokój przesłuchań z dzieckiem. Udzielenie odpowiedzi na to pytanie okazało się jednak bardzo trudne, ponieważ protokoły nie zawierały informacji na temat miejsca przebywania uczestników tej czynności procesowej. Dodatkowo, w zdecydowanej większości spraw, przesłuchanie było nagrywane w taki sposób, że nie był widoczny cały pokój przesłuchań. Zebrany materiał pozwolił na ustalenie, że w pokoju z osobą małoletnią przebywał sędzia (74 przesłuchania – 77%), biegły psycholog (73 przesłuchania – 76%),

protokolant (13 przesłuchań – 13,5%), prokurator (11 przesłuchań – 11,4%), rodzic niekrzywdzący (4 przesłuchania – 4,2%), kurator procesowy (3 przesłuchania – 3,1%).

Tabela 6
Osoby uczestniczące w przesłuchaniu małoletnich pokrzywdzonych prowadzonych w trybie art. 185a § 1 k.p.k.¹

Osoba uczestnicząca w przesłuchaniu	L. bezwzgl.	Procenty (96)
Sędzia	96	100
Protokolant	96	100
Biegły psycholog	95	98,9
Prokurator	92	95,8
Kurator procesowy	55	57,3
Obrońca	31	32,3
Rodzic niekrzywdzący	25	26
Sprawca przestępstwa	5	5,2
Aplikant w zastępstwie kuratora procesowego	4	4,2
Rodzeństwo	2	2,1
Opiekun faktyczny	1	1

¹ Pytanie miało charakter wielokrotnego wyboru.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7
Osoby przebywające razem z małoletnimi pokrzywdzonymi w pokoju przesłuchań podczas składania przez nich zeznań w trybie art. 185a § 1 k.p.k.¹

Osoba przebywająca w pokoju przesłuchań	L. bezwzgl.	Procenty (96)
Sędzia	74	77
Biegły psycholog	73	76
Protokolant	13	13,5
Prokurator	11	11,4
Rodzic niekrzywdzący	4	4,2
Kurator procesowy	3	3,1

¹ Pytanie miało charakter wielokrotnego wyboru.

Źródło: opracowanie własne.

Zauważono, że przesłuchania małoletnich jedynie w 7 przypadkach (7,3%) nie były nagrywane, a w jednym przypadku (1%) nie wynikało z akt, czy czynność procesowa była rejestrowana.

Z każdego przesłuchania osoby małoletniej w aktach sprawy odnaleziono protokół z przeprowadzenia tej czynności procesowej. W 2 przypadkach nie był to oryginał protokołu, lecz jedynie jego niekompletne kopie

W 62 przypadkach (64,6%) protokół ten posiadał formę pełną, a w pozostałych 34 przypadkach (35,4%) formę skróconą.

Protokół z przesłuchania dzieci podpisali: sędzia (87 przypadków – 90,6%), protokolant (87 przypadków – 90,6%), biegły psycholog (39 przypadków – 40,6%), prokurator (36 przypadków – 37,5%), składający zeznania małoletni (32 przypadki

– 33,3%), kurator procesowy (22 przypadki – 22,9%), rodzic niekrzywdzący (5 przypadków – 5,2%), obrońca (5 przypadków – 5,2%). W 2 przypadkach (2,1%) w aktach nie odnaleziono oryginałów protokołów, a jedynie ich niekompletne kopie. Na kopiach protokołów zapisano „właściwe podpisy na protokole” i tym samym nie wynikało z akt, kto złożył podpisy.

Tabela 8

Osoby podpisujące protokół z czynności przesłuchania małoletnich prowadzonych w trybie art. 185a § 1 k.p.k.¹

Osoba podpisująca protokół przesłuchania	L. bezwzgl.	Procenty (96)
Sędzia	87	90,6
Protokolant	87	90,6
Biegły psycholog	39	40,6
Prokurator	36	37,5
Małoletni składający zeznania	32	33,3
Kurator procesowy	22	22,9
Rodzic niekrzywdzący	5	5,2
Obrońca	5	5,2

¹ Pytanie miało charakter wielokrotnego wyboru.

Źródło: opracowanie własne.

W zdecydowanej większości spraw małoletni składali zeznania w budynkach sądów (73 przesłuchania – 76%). Dzieci brały udział w czynnościach procesowych także w budynkach: Domów Dziecka (5 przesłuchań – 5,2%), komisariatów policji (2 przesłuchania – 2,1%), w siedzibach organizacji pozarządowych (2 przesłuchania – 2,1%) bądź w Opiniodawczym Zespole Sądowych Specjalistów (jedno przesłuchanie – 1%). W przypadku 13 przesłuchań (13,6%) materiał zebrany w aktach sprawy nie pozwolił na ustalenie miejsca składania zeznań przez dzieci.

Przeprowadzone badania wykazały, że 64 przesłuchania (66,7%) odbyły się w Przyjaznym Pokoju Przesłuchań. W 13 przypadkach (13,5%) dzieci nie składały zeznań w bezpiecznych warunkach – przesłuchania odbywały np. w sali sądowej bądź w gabinecie sędziego. W przypadku 19 przesłuchań (19,8%) nie było możliwe ustalenie, czy małoletni składali zeznania w dostosowanych do tych celów pomieszczeniach (brak informacji wynikał z niemożności odtworzenia płyty z przesłuchania dziecka, jej braku bądź niezarejestrowania tej czynności procesowej).

Tabela 9

Wykorzystanie Przyjaznego Pokoju Przesłuchań podczas przesłuchania małoletnich prowadzonych w trybie art. 185a § 1 k.p.k.

Wykorzystanie Przyjaznego Pokoju Przesłuchań	L. bezwzgl.	Procenty
Przesłuchanie odbyło się w Przyjaznym Pokoju Przesłuchań	64	66,7
Nie wynikało z akt	19	19,8
Przesłuchanie nie odbyło się w Przyjaznym Pokoju Przesłuchań	13	13,5
Ogółem	96	100

Źródło: opracowanie własne.

W aktach sprawy nie odnaleziono 15 opinii psychologicznych (15,6%), sporządzonych po przesłuchaniu dziecka. Zauważono także, że 37 opinii (45,7%) zostało wydanych tylko i wyłącznie na podstawie udziału biegłego psychologa w czynności przesłuchania dziecka oraz analizy akt sprawy. W przypadkach tych biegli psychologowie nie dokonali więc uzupełniających badań psychologicznych dziecka ani nie przeprowadzili wywiadów z małoletnimi bądź ich opiekunami.

6. PRZESŁUCHANIE MAŁOLETNIICH POKRZYWDZONYCH W TRYBIE ART. 185A § 4 K.P.K. W ŚWIELE WYNIKÓW BADAŃ AKTOWYCH

W trybie art. 185a § 4 k.p.k. odbyły się 2 przesłuchania, w których udział wzięło dwóch małoletnich w wieku 15 (dziewczyna) i 16 lat (chłopiec). Dzieci jednokrotnie relacjonowały okoliczności popełnienia przestępstwa.

Materiał zebrany w aktach sprawy nie pozwolił na udzielenie odpowiedzi na pytanie – dlaczego organ prowadzący postępowanie zdecydował o przesłuchaniu małoletnich w warunkach ochronnych. Można jedynie domniemywać, że organy postępowania, mając świadomość okoliczności popełnienia przestępstwa, zdecydowały o otoczeniu małoletnich właściwą dla nich ochroną.

Oba przesłuchania odbyły się na etapie postępowania przygotowawczego, na wniosek organu prowadzącego postępowanie karne, w fazie *in personam*. Dzieci składały zeznania w 37. dniu (chłopiec) i w 55. dniu (dziewczyna) po dokonaniu pierwszej czynności w sprawie. Średnio małoletni czekali więc na przesłuchanie 46 dni. Przesłuchanie dzieci trwało 18 minut (dziewczyna) i 20 minut (chłopiec).

Dzieci we wszystkich przypadkach składały zeznania w obecności sędziego, biegłego psychologa, prokuratora, protokolanta. W przesłuchaniu dziewczyny brał udział także kurator procesowy. Natomiast kurator procesowy nie został ustanowiony przed składaniem zeznań przez chłopca. W momencie składania zeznań przez chłopca w sprawie był ustanowiony obrońca z urzędu, jednak nie stawił się on na przesłuchanie. Mimo że dziewczyna składała zeznania na okoliczność popełnienia przestępstwa przez podejrzanego, nie został wyznaczony obrońca z urzędu na podstawie art. 185a § 2 k.p.k. w zw. z art. 185a § 4 k.p.k. W pomieszczeniu z dziećmi, we wszystkich przypadkach, przebywali wyłącznie sędzia oraz biegły psycholog.

Małoletni każdorazowo składali zeznania w Przyjaznym Pokoju Przesłuchań, który był zlokalizowany w budynku sądu. Przesłuchania były rejestrowane, a z czynności procesowych był sporządzany także protokół.

Protokół z przesłuchania chłopca miał wersję pełną, a z przesłuchania dziewczyny wersję skróconą. Każdy protokół został podpisany przez sędziego, biegłego psychologa, dziecko, prokuratora, zaś protokół z przesłuchania dziewczyny został podpisany także przez kuratora procesowego.

Po złożeniu zeznań przez dzieci w aktach sprawy znajdowała się opinia psychologiczna sporządzona przez biegłego. W każdym przypadku została ona wydana po obserwacji małoletnich podczas przesłuchania oraz po dokonaniu innych czynności – przeprowadzenia uzupełniających badań psychologicznych dziecka czy przeprowadzenia wywiadów z małoletnimi bądź ich opiekunami.

7. PRZESŁUCHANIE MAŁOLETNICH POKRZYWDZONYCH W TRYBIE ZWYKŁYM W ŚWIETLE WYNIKÓW BADAŃ AKTOWYCH

W trybie zwykłym odbyło się 66 przesłuchań, w których udział wzięło 49 małoletnich, których stan psychiczny w żadnej z badanych spraw nie był poddawany analizie w celu ustalenia, czy mogą oni składać zeznania w trybie zwykłym.

Wskazane ustalenie jest o tyle niepokojące, bo gdy weźmie się pod uwagę okoliczności popełnienia przestępstwa na szkodę dzieci – przypomnijmy – akta sprawy zawierały materiał świadczący o stosowaniu drastycznych form przemocy wobec małoletnich (bicie po głowie, brzuchu, rękach, uderzanie pięścią w twarz, rzucanie/popychanie o ścianę, grożenie zabiciem lub uszkodzeniem ciała [słownie, ale także przystawianie noża do ciała dziecka], wyzywanie, obrażanie, wyrzucanie z domu, grożenie popełnieniem samobójstwem, utrudnianie egzystencji w domu [np. wyłączanie prądu, odcinanie wody, niszczenie wyposażenia domu]).

Należy także wskazać, że np. w zwykłym trybie odbyło się przesłuchanie dziecka będącego na przepustce podczas pobytu w szpitalu psychiatrycznym. W aktach sprawy znajdował się także materiał, z którego wynikało, że dziecko ma myśli samobójcze oraz, iż lekarze z powodu złego stanu zdrowia małoletniego nie są w stanie określić, kiedy zakończy się jego pobyt w szpitalu psychiatrycznym. Małoletni także i w tym przypadku nie został przesłuchany w ochronnych warunkach.

Kontakt z organami postępowania karnego posiadały najczęściej dzieci w przedziale wiekowym 16–17 lat (52 przypadki – 78,8%). Odbyło się także 14 przesłuchań (21,2%) małoletnich w wieku 13–15 lat. Średnio dzieci w chwili składania zeznań miały 16,2 lat. Należy także zauważyć, że nie zanotowano żadnego przypadku przesłuchania pokrzywdzonego poniżej 13. roku życia a także, że 2 małoletnich (oboje w wieku 14 lat) relacjonowało okoliczności popełnienia przestępstwa w trybie zwykłym, mimo że z dyspozycji art. 185a § 1 k.p.k. wprost wynika, iż powinni oni składać zeznania w warunkach ochronnych.

Tabela 10 Wiek małoletnich pokrzywdzonych w chwili składanie zeznań w trybie zwykłym		
Wiek małoletnich pokrzywdzonych	L. bezwzgl.	Procenty
14	2	3
15	12	18,2
16	24	36,4
17	28	42,4
Ogółem	66	100

Źródło: opracowanie własne.

33 dzieci (67,3%) zostało przesłuchanych tylko raz w toku prowadzonego postępowania karnego (30 razy małoletni składali zeznania na etapie postępowania przygotowawczego, a 3 razy na etapie postępowania sądowego). Natomiast 15 dzieci (30,6%) składało zeznania dwukrotnie (na etapie postępowania przygotowawczego odbyło się 6 przesłuchań, a na etapie postępowania sądowego odbyło się

9 przesłuchań). Jedno dziecko (2,1%) składało zeznania aż trzy krotnie – każde przesłuchanie odbyło się na etapie postępowania przygotowawczego.

W 54 przypadkach (81,8%) małoletni składali zeznania na etapie postępowania przygotowawczego, a w 12 przypadkach (18,1%) na etapie postępowania sądowego. 45 przesłuchań (68,2%) odbyło się na etapie *in personam*.

Tabela 11 Etap postępowania karnego a składanie zeznań przez małoletnich pokrzywdzonych w trybie zwykłym?		
Etap składania zeznań	L. bezwzgl.	Procenty
Postępowanie przygotowawcze	54	81,8
Postępowanie sądowe	12	18,2
Ogółem	66	100

Źródło: opracowanie własne.

W 61 przypadkach (94,4%) dzieci składały zeznania z inicjatywy organu prowadzącego postępowanie karne. W 4 przypadkach (6,1%) małoletni sami zgłosili się na komisariat policji. Z akt wynikało, że dzieci te chciały uzupełnić uprzednio złożone zeznania bądź poinformować, że sprawca nie zaprzestał stosowania przemocy. W jednym przypadku (1,5%) przesłuchanie odbyło się na wniosek podejrzanego.

Tabela 12 Inicjatywa przeprowadzenia przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych w trybie zwykłym		
Podmiot	L. bezwzgl.	Procenty
Organ prowadzący postępowanie karne	61	94,4
Małoletni	4	6,1
Podejrzanym	1	1,5
Ogółem	66	100

Źródło: opracowanie własne.

W toku prowadzonych analiz ustalono, że średnio małoletni oczekiwali na złożenie zeznań 88,4 dni od podjęcia pierwszej czynności w sprawie. Najczęściej małoletni składali zeznania tego samego dnia, w którym doszło do zainteresowania sprawą organów postępowania karnego. Okoliczność ta wynikała z faktu, że większość postępowań karnych rozpoczynało się od interwencji domowej policji. 11 przesłuchań (16,7%) odbyło się w tym samym dniu, w którym odbyła się pierwsza czynność w sprawie. W ciągu 1 miesiąca od pierwszej czynności w sprawie przeprowadzono 29 przesłuchań (43,9%). Natomiast aż w 9 przypadkach (13,5%) małoletni składali zeznania po upływie 200 dni od dokonania pierwszej czynności w sprawie. Najpóźniej dziecko, w analizowanych sprawach, było przesłuchane 414 dnia⁴⁶.

⁴⁶ 414 dnia odbyło się 2 przesłuchanie małoletniego chłopca. Po raz pierwszy chłopiec składał zeznania w wieku 16 lat, w trybie zwykłym, 155 dnia od podjęcia pierwszej czynności w sprawie. Przesłuchanie odbyło się na etapie postępowania przygotowawczego z inicjatywy organu prowadzącego ten etap postępowania karnego. Po raz drugi chłopiec składał zeznania w wieku 17 lat 5 miesięcy, w trybie zwykłym, właśnie 414 dnia

Tabela 13

Ile czasu minęło od 1 czynności do złożenia zeznań przez małoletnich pokrzywdzonych w trybie zwykłym?

Czas od pierwszej czynności w sprawie do złożenia zeznań przez małoletnich (w dniach)	L. bezwzgl.	Procenty
0	11	16,7
1-3	12	18,2
4-7	1	1,5
8-14	2	3,0
15-21	1	1,5
22-30	2	3,0
31-45	5	7,6
46-60	4	6,1
61-75	3	4,5
76-90	5	7,6
91-105	3	4,5
106-120	1	1,5
121-150	2	3,0
151-200	5	7,6
201-300	3	4,5
301-400	3	4,5
401-414	3	4,5
Ogółem	66	100

Źródło: opracowanie własne.

Przesłuchanie dzieci trwało najczęściej 35, 45 i 60 minut (po 6 przypadków), a średnio 51,9 minut. Małoletni aż w 72,7% przypadków (48 przesłuchań) relacjonowali okoliczność popełnienia przestępstwa dłużej niż 30 minut, a w co czwartym przypadku trwało ono dłużej niż 1 godzinę (18 przesłuchań – 27,2%). Na etapie postępowania przygotowawczego przesłuchanie średnio trwało 48,8 minut, a najczęściej 35 oraz 45 minut. Na etapie postępowania sądowego małoletni składali zeznania średnio 66 minut, zaś najczęściej 60 minut.

Tabela 14

Czas trwania przesłuchania prowadzonego w trybie zwykłym

Czas trwania przesłuchania małoletnich (w minutach)	L. bezwzgl.	Procenty
1-10	6	9,1
11-20	7	10,6
21-30	5	7,6
31-40	11	16,7

od podjęcia pierwszej czynności w sprawie. Przesłuchanie odbyło się na etapie postępowania sądowego na wniosek obrońcy oskarżonego. Chłopiec składał zeznania przeciwko swojemu ojczymowi, który stosował wobec niego przemoc psychiczną oraz fizyczną. Chłopiec był jedyną osobą pokrzywdzoną w sprawie.

Tabela 14 cd.
Czas trwania przesłuchania prowadzonego w trybie zwykłym

Czas trwania przesłuchania małoletnich (w minutach)	L. bezwzgl.	Procenty
41–50	7	10,6
51–60	12	18,2
61–90	10	15,1
91–120	7	10,6
121–283	1	1,5
Ogółem	66	100

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 15
Czas trwania przesłuchania prowadzonego w trybie zwykłym na etapie postępowania przygotowawczego

Czas trwania przesłuchania dziecka (w minutach)	L. bezwzgl.	Procenty
1–10	4	7,4
11–20	7	13
21–30	4	7,4
31–40	10	18,5
41–50	6	11,1
51–60	7	13
61–90	10	18,5
91–120	6	11,1
121–283	0	0
Ogółem	54	100

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 16
Czas trwania przesłuchania prowadzonego w trybie zwykłym na etapie postępowania sądowego

Czas trwania przesłuchania małoletnich (w minutach)	L. bezwzgl.	Procenty
1–10	2	16,7
11–20	0	0
21–30	1	8,3
31–40	1	8,3
41–50	1	8,3
51–60	5	41,8
61–90	0	0
91–120	1	8,3
121–283	1	8,3
Ogółem	12	100

Źródło: opracowanie własne.

W przesłuchaniach małoletnich uczestniczyli: policjant (51 przypadków – 77,3%), sędzia (12 przypadków – 18,2%), protokolant (12 przypadków – 18,2%), biegły psycholog (10 przypadków – 15,2%), prokurator (8 przypadków – 12,1%). Ustalono, że w 6 przypadkach (9,1%) małoletni składali zeznania w obecności oskarżonego.

W momencie prowadzenia czynności z udziałem dzieci było ustanowionych 11 obrońców. Podczas przesłuchania było obecnych 7 obrońców (10,6%), w tym w 2 przypadkach był to obrońca z urzędu, a w 5 przypadkach obrońca z wyboru.

W chwili składania zeznań przez dzieci było ustanowionych także 23 kuratorów procesowych. W 11 przypadkach (16,7%) kurator nie brał udziału w przesłuchaniu, a w 9 przypadkach (13,6%) osobiście wziął udział w tej czynności. W odniesieniu do 3 przesłuchań (4,5%) nie udało się ustalić obecności kuratora podczas przesłuchania z akt sprawy. W pozostałych 43 przypadkach (65,2%) małoletni składali zeznania przed ustanowieniem kuratora procesowego w sprawie.

Ustalono także, że w 7 przesłuchaniach (10,6%) brała udział matka (rodzic niekrzywdzący), w 2 przesłuchaniach (3%) pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego (pełnomocnik reprezentował innego pokrzywdzonego niż małoletni), a w jednym przesłuchaniu (1,5%) oskarżyciel posiłkowy (inny pokrzywdzony niż małoletni).

Tabela 17 Osoby uczestniczące w przesłuchaniu małoletnich pokrzywdzonych prowadzonych w trybie zwykłym ¹		
Osoba uczestnicząca w przesłuchaniu	L. bezwzgl.	Procenty (66)
Policjant	51	77,3
Sędzia	12	18,2
Protokolant	12	18,2
Biegły psycholog	10	15,2
Kurator procesowy	9	13,6
Prokurator	8	12,1
Obrońca	7	10,6
Rodzic niekrzywdzący	7	10,6
Sprawca przestępstwa (oskarżony)	6	9,1
Pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego (pełnomocnik reprezentował innego pokrzywdzonego niż małoletniego)	2	3
Oskarżyciel posiłkowy (inny pokrzywdzony niż małoletni)	1	1,5

¹ Pytanie miało charakter wielokrotnego wyboru.

Źródło: opracowanie własne.

W przesłuchaniu małoletnich na etapie postępowania przygotowawczego uczestniczyli: policjant (51 przypadków – 94,4%), prokurator (3 przypadki – 5,6%), biegły psycholog (9 przypadków – 16,7%), obrońca (jeden przypadek – 1,9%), kurator procesowy (3 przypadki – 5,6%), rodzic niekrzywdzący (7 przypadków – 13%),

Natomiast w czynności dowodowej na etapie postępowania sądowego uczestniczyli: sędzia (12 przypadków – 100%), prokurator (5 przypadków – 41,7%), protokolant (12 przypadków – 100%), biegły psycholog (jeden przypadek – 8,3%),

oskarżony (6 przypadków – 50%), obrońca (6 przypadków – 50%), kurator procesowy (6 przypadków – 50%), pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego (pełnomocnik reprezentował innego pokrzywdzonego niż dziecko, 2 przypadki – 16,7%), oskarżyciel posiłkowy (inny pokrzywdzony niż dziecko, jeden przypadek – 8,3%).

W toku prowadzonych badań ustalono, że 63 przesłuchania (95,5%) nie zostały zarejestrowane. Obraz i dźwięk utrwalono jedynie w 3 przypadkach (4,5%).

Każda czynność procesowa została natomiast zaprotokołowana (100%). Protokół w 64 przypadkach (97%) miał formę pełną, a w 2 przypadkach (3%) formę skróconą.

Protokół z przesłuchania dzieci podpisali: składający zeznania małoletni (53 przypadki – 80,3%), policjant (49 przypadków – 74,2%), sędzia (11 przypadków – 16,7%), protokolant (11 przypadków – 16,7%), prokurator (3 przypadki – 4,5%), biegły psycholog (9 przypadków – 13,6%), rodzic (6 przypadków – 9,1%), obrońca (jeden przypadek – 1,5%).

Protokół z przesłuchania małoletniego na etapie postępowania przygotowawczego podpisali: małoletni (53 przypadki – 98,1%), policjant (49 przypadków – 90,7%), prokurator (3 przypadki – 5,6%), biegły psycholog (9 przypadków – 16,7%), rodzic (6 przypadków – 11,1%), obrońca (jeden przypadek – 1,9%).

Protokół z przesłuchania małoletniego na etapie postępowania sądowego podpisali: sędzia (11 przypadków – 91,7%), protokolant (11 przypadków – 91,7%),

Tabela 18		
Osoby podpisujące protokół z czynności przesłuchania małoletnich prowadzonych w trybie zwykłym ¹		
Osoba podpisująca protokół przesłuchania	L. bezwzgl.	Procenty (66)
Małoletni	53	80,3
Policjant	49	74,2
Sędzia	11	16,7
Protokolant	11	16,7
Biegły psycholog	9	13,6
Rodzic	6	9,1
Prokurator	3	4,5
Obrońca	1	1,5

¹ Pytanie miało charakter wielokrotnego wyboru.

Źródło: opracowanie własne.

Dzieci najczęściej składały zeznania w komisariacie policji (51 przypadków – 77,3%). Małoletni byli także przesłuchiwani w budynku sądu (12 przypadków – 18,2%). Materiał zebrany w aktach sprawy nie pozwolił na ustalenie miejsca przeprowadzania 3 czynności procesowych (4,5%).

Materiał zebrany w aktach sprawy w przypadku 31 przesłuchań (47%) nie pozwolił także na ustalenie, w jakim pomieszczeniu małoletni składali zeznania. Ustalono jedynie, że jedno przesłuchanie (1,5%) odbyło się w Przyjaznym Pokoju Przesłuchań, a w przypadku 34 przesłuchań (51,5%) nie skorzystano z możliwości wykorzystania tych przyjaznych pomieszczeń – dzieci składały więc zeznania np. na sali sądowej bądź w gabinecie prokuratora/policjanta. Trudność ustalenia

powyższych danych wynikała z braku rejestracji obrazu przesłuchania (odtworzenie nagrania pozwala odpowiedzieć na to pytanie badawcze), a także nieoznaczania w protokołach tych danych.

Tabela 19		
Miejsce przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych w trybie zwykłym		
Miejsce przesłuchania małoletnich	L. bezwzgl.	Procenty
Komisariat policji	51	77,3
Budynek sądu	12	18,2
Nie wynikało z akt	3	4,5
Ogółem	66	100

Źródło: opracowanie własne.

Jak zostało wskazane, biegły psycholog brał udział w 10 czynnościach procesowych (15,2%). W aktach sprawy odnaleziono 8 opinii psychologicznych. W 2 przypadkach z akt postępowania nie wynikało, czy została sporządzona opinia. Trzy z 8 opinii zostało wydanych po przeprowadzeniu także innych czynności, niż tylko obserwacja małoletniego podczas przesłuchania przez psychologa czy analiza akt sprawy.

8. ZAOBSERWOWANE DOBRE ORAZ ZŁE PRAKTYKI ZWIĄZANE Z PRZESŁUCHIWANIEM MAŁOLETNIICH OSÓB POKRZYWDZONYCH PRZESTĘPSTWEM

Przeprowadzone analizy pozwoliły także na wyszczególnienie dobrych i złych praktyk, związanych z udziałem dzieci pokrzywdzonych przestępstwem w czynności przesłuchania. Pytanie o dobre i złe praktyki miało charakter opisowy. Badacze samodzielnie decydowali o tym, jakie sytuacje/okoliczności powinny zostać wyszczególnione, a następnie przedstawione jako inspirujące bądź niedopuszczalne w kontakcie z osobami małoletnimi.

A. Dobre praktyki

- W protokole z przesłuchania dziecka przeprowadzonego w trybie art. 185a § 1 k.p.k. znalazła się adnotacja: „przewodnicząca oświadcza, że psycholog oświadczył, że odbył rozmowę wstępną z dzieckiem, wyjaśnił zasady przebiegu przesłuchania i stwierdził, że świadek jest w stanie brać udział w czynności”. Zwraca uwagę umieszczenie w protokole informacji na temat przygotowania małoletniego do przesłuchania – umieszczenie tej informacji w protokole przypomina o konieczności wypełnienia ww. obowiązków przez biegłego psychologa oraz odzwierciedla, jakie czynności były podejmowane w związku z przesłuchaniem dziecka;
- prokuratura złożyła do sądu wnioski o przesłuchanie małoletniego w trybie art. 185a § 1 k.p.k. Sąd nie uwzględnił wniosku prokuratury

o przesłuchanie dziecka, ponieważ „asesor przekazując wniosek o przesłuchanie małoletniego świadka nie dołączył do wniosku postanowienia Sądu Rejonowego, Wydział Rodzinnych i Nieletnich, odnośnie wyznaczenia dla małoletniego świadka kuratora z uwagi na wiek i sytuację rodzinną. Z tych względów dowodu nie da się przeprowadzić do czasu ustanowienia kuratora reprezentującego małoletniego. Podkreślenia wymaga, że w okolicznościach przedmiotowej sprawy powinny mieć zastosowanie wywody Sądu Najwyższego zawarte w uzasadnieniu uchwały z dnia 30.09.2010 roku I KZP 10/10 i uzasadnienie wyroku z dnia 01.12.2010 roku III KK 315/09 LEX 686665”. Działanie sądu wskazując na właściwą i niezwykle pożądaną praktykę przesłuchiwanie małoletnich dopiero w sytuacji gdy są oni reprezentowani w sposób zgodny z prawem;

- niektórzy sędziowie prowadzili przesłuchanie w sposób dostosowany zarówno do potrzeb dziecka, jak i do potrzeb wymiaru sprawiedliwości. Sędziowie potrafili stworzyć przyjazną, bezpieczną atmosferę. Rozmawiali z dzieckiem zgodnie z zasadami przesłuchiwanie osób małoletnich⁴⁷. Pozwalali małoletnim swobodnie się wypowiedzieć, nie oceniali ich wypowiedzi. Podążali za narracją dziecka. Sędziowie potrafili rozmawiać na tematy neutralne, aby następnie przejść do wątków związanych z popełnieniem czynu zabronionego. Sędziowie wykazywali się wrażliwością na potrzeby osób małoletnich. Podczas obserwacji niektórych przesłuchań uwagę zwracał także stróż sądziego – był on odpowiedni do kontaktu z osobami małoletnimi (mało formalny, lecz nie sportowy);

B. Złe praktyki

- Wiele zastrzeżeń budził sposób urządzenia Przyjaznego Pokoju Przesłuchań, który nie był zgodny z rozporządzeniem ministra sprawiedliwości. Zaobserwowano przypadki, w których:
  - w sposób niewłaściwy umieszczono w pokoju przesłuchań kamerę, np. kamera była tak ustawiona, że nie było widać twarzy małoletniego. Zarejestrowane zostały wyłącznie plecy dziecka, a także twarz sędziego oraz biegłego psychologa;
  - pokoje przesłuchań nie były urządzone w przyjazny sposób – niewłaściwy dobór mebli, koloru ścian. W pokojach przesłuchań panował bałagan, np. były porzucane zabawki, na regałach panował nieporządek. Miejsce przesłuchania nie budowało poczucia bezpieczeństwa;
  - niektóre pokoje przesłuchań były bardzo małe, ciasne. Osoby w nich przebywające nie miały zapewnionej przestrzeni oraz komfortu;
  - w pokojach przesłuchań instalowano monitor, aby sędzia mógł śledzić treść protokołu oraz na bieżąco go korygować. Taka praktyka zaburza relację z dzieckiem oraz dekoncertuje przesłuchiwanego;

⁴⁷ Sposób prowadzenia przesłuchania z osobą małoletnią został przedstawiony w wielu opracowaniach m.in. w: *Jak prowadzić przesłuchanie dziecka. Metodyka przesłuchania małoletniego świadka*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, www. edukacja.fdds.pl (dostęp: 20.03.2019 r.).

- w pokoju przesłuchań instalowano głośniki i tym samym małoletni słuchali pytań zadawanych z pokoju technicznego. Znamienna może być też sytuacja, gdy sędzia zarządził zakończenie czynności przesłuchania (małoletni jest roztrzęsiony i zapłakany), a prokurator krzyczy przez głośnik, że chciałaby zadać jeszcze jedno pytanie;
- w incydentalnych przypadkach nagranie zawierało także zapis pytań zadawanych przez osoby znajdujące się w pokoju technicznym;
- w pokoju przesłuchań zainstalowano telefon, który dzwonił, gdy osoby z pokoju technicznego chciały zadać pytanie;
- w jednym z sądów – pokój przesłuchań został urządzony w sali sądowej. Osoby biorące udział w czynności zajęły miejsca przypisane im na sali sądowej, a małoletni zajął miejsce na przypisane publiczności. Przesłuchanie było nagrywane przenośną kamerą;
- część sędziów nie potrafiło pouczyć dzieci o prawie do odmowy składania zeznań oraz obowiązku mówienia prawdy. Dyktowali treść przepisów bądź zwracali się do małoletnich w niezrozumiały dla nich sposób. Sędziowie potrafili także zapomnieć o tym, aby pouczyć małoletnich o ww. uprawnieniu oraz obowiązku;
- sędziowie bardzo często pozwalali, aby w pokoju przesłuchań przebywał protokolant. Prowadzili rozmowę z dzieckiem i na bieżąco dyktowali treść zeznań do protokołu. Utrudniało to przesłuchanie dziecka, a na nagraniach często wyraźniej było słyszeć stuk klawiszy niż słowa małoletniego;
- organy prowadzące postępowanie karne nie zwracały uwagi na to, aby zagwarantować małoletniemu właściwą reprezentację podczas przesłuchania. Bardzo często obserwowano przypadki, gdy kurator procesowy zostawał ustanowiony jedynie kilka dni po czynności z udziałem dziecka bądź kilka dni przed tą czynnością, ale nikt nie informował kuratora procesowego o przesłuchaniu jego podopiecznego, np. 29.08.2017 r. policja złożyła wniosek do sądu opiekuńczego o ustanowienie kuratora procesowego. Kurator zostaje ustanowiony przez sąd opiekuńczy 19.09.2017 r. Przesłuchanie dziecka zostało zaplanowane na dzień 21 września, ale organ postępowania karnego (mimo że posiada już wiedzę o osobie kuratora) nie informuje go o czynności z udziałem dziecka;
- odnotowano przypadki, w którym małoletnim odczytywano złożone uprzednio przez nich zeznania w trybie ochronnym;
- zaobserwowano przypadki, w których sędziowie od początku rozmowy z małoletnim prezentowali poirytowanie, zdenerwowanie oraz zadawali pytania powodujące wtórną wikitymizację dziecka, przykładowo:
  - „Sędzia: Czy chcesz w tej sprawie zeznawać? Dziecko: Chyba tak. Sędzia: U mnie nie ma chyba chcesz albo nie”; „Sędzia: Tutaj nie ma chyba albo zachowanie taty się pogorszyło albo się nie pogorszyło.”
  - „Sędzia⁴⁸: no jeżeli ojciec ma 14 krów to, to jest naprawdę dużo pracy fizycznej, przynajmniej 3 razy dziennie pójść do tych krów, napoić, wydoić, itd., no jeżeli ojciec wstaje rano o 6 a wraca do domu, córka do 11 leży w łóżku

⁴⁸ Opisany przebieg przesłuchania miał miejsce w sprawie toczącej się na skutek zawiadomienia złożonego przez sąd opiekuńczy. Sprawcą przestępstwa jest ojciec, który był już prawomocnie skazany z art. 207 k.k. W rodzinie wielokrotnie była prowadzona procedura Niebieskiej Karty. Matka nie potrafiła uchronić dziecka przed przemocą. Dziecko samo szuka pomocy wśród innych osób dorosłych – np. pedagoga szkolnego.

to proszę Panią mnie też by troszkę ruszyło i powiedziałbym do córki no może nie gnoju, ale wstawaj co ty wyprawiasz, jeżeli pracujemy wszyscy to wszyscy”. (...) „Sędzia: czyli generalnie ojciec Cię krytykuje a ja jakoś odnoszę wrażenie że nic w tym gospodarstwie nie chcesz robić, przez wakacje myślaś bańki, nic więcej nie robiłaś” (...) „Dziecko: M. nie chciała iść i zanieść obiadu i wtedy wykręcił jej rękę i ściągnął z łóżka. Sędzia: To jakie to jest pobicie??? Dziecko: To jest proszę pana coś typu (sędzia przerywa) Sędzia: Proszę Pana (z przekąsem), mówię do swojego syna, synu zanieś jedzenie dziadkowi. Nie idzie. Biorę go za rękę, masz iść i koniec dyskusji (...) Ojciec boleśnie wykręcił rękę. Ale jakbyś go posłuchała, to nic by się nie stało...”.

9. PODSUMOWANIE ORAZ WNIOSKI

Praktyka przesłuchiwania małoletnich osób pokrzywdzonych przestępstwem w nowej rzeczywistości prawnej wskazuje, że dzieci składają zeznania bądź w trybie zwykłym (66 przesłuchań – 40,2%), bądź w trybie ochronnym przewidzianym w art. 185a § 1 k.p.k. (96 przesłuchań – 58,6%). Organy postępowania karnego jedynie incydentalnie (2 przesłuchania – 1,2%) skorzystały z możliwości przeprowadzenia przyjaznego przesłuchania małoletniego powyżej 15. roku życia w trybie art. 185a § 4 k.p.k. Można więc uznać, że art. 185a § 4 k.p.k. nie jest praktycznie w ogóle wykorzystywany, a pokrzywdzeni powyżej 15. roku życia nadal nie są otoczeni właściwą uwagą oraz atencją.

Organy postępowania karnego ignorowały regulacje art. 185a § 4 k.p.k., bowiem jedynie w 2 przypadkach zadecydowały o jego zastosowaniu. Tak sporadyczne wykorzystanie art. 185 § 4 k.p.k. jest niepokojące, gdyż materiał zebrany w aktach sprawy świadczył o stosowaniu drastycznych form przemocy wobec zasadniczo wszystkich dzieci, zatem z przyjaznych warunków przesłuchania powinny skorzystać praktycznie wszyscy małoletni w badanych sprawach. Tym samym można sformułować wniosek, że w świadomości organów postępowania karnego jedynie małoletni poniżej 15. roku życia mogą korzystać z bezpiecznego trybu składania zeznań, a regulacja art. 185a § 4 k.p.k. nie znajduje obecnie w ogóle zastosowania. Zdaniem autorów niniejszego artykułu niezbędne jest zagwarantowanie ochronnych warunków przesłuchania wszystkim małoletnim pokrzywdzonym do 18. roku życia, którzy doświadczyli przestępstw wymienionych w art. 185a § 1 k.p.k. Dzieci powyżej 15. roku życia powinny móc z mocy prawa składać zeznania w warunkach ochronnych i nie powinno to być uzależnione od żadnych innych okoliczności.

Kontakt z organami postępowania karnego miało 54,8% wszystkich małoletnich pokrzywdzonych. Tym samym nie każde dziecko pokrzywdzone przestępstwem brało udział w czynności przesłuchania. 45,2% małoletnich nie składało zeznań najczęściej z powodu konsensualnego zakończenia postępowania karnego, posiadane wieku bądź występowania innych osób pokrzywdzonych przestępstwem, którzy złożyli zeznania i przekazali organom postępowania karnego informacje na temat okoliczności popełnienia czynu zabronionego.

Organy postępowania karnego nie przeprowadziły żadnego przesłuchania z udziałem dziecka poniżej 4. roku życia. Okoliczność tę należy ocenić bardzo

pozytywnie, gdyż w literaturze przedmiotu⁴⁹ podnosi się, że wskazani małoletni nie powinni uczestniczyć w tej czynności dowodowej. Małoletni poniżej 4. roku życia nie posiadają dostatecznych kompetencji rozwojowych oraz istnieje niebezpieczeństwo, że podczas składania zeznań zostaną im zasugerowane treści mające negatywny wpływ na ich dalszych rozwój. Dzieci takie powinny być poddawane badaniom sądowo-psychologicznym. Zdaniem autorów artykułu wartość rozważenia wydaje się wprowadzenie regulacji prawnej, która określałaby, że dzieci poniżej 4. roku życia nie powinny brać udziału w czynności przesłuchania, a jedynie, w celach dowodowych, mogą być poddawane badaniom sądowo-psychologicznym.

Małoletni najczęściej składają zeznania na etapie postępowania przygotowawczego (art. 185a § 1 k.p.k. – 94,8% przesłuchań, art. 185a § 4 k.p.k. – 100% przesłuchań, tryb zwykły – 81,8% przesłuchań), a jedynie incydentalnie na etapie postępowania sądowego. Przesłuchanie jest najczęściej inicjowane przez organ prowadzący dany etap postępowania karnego (art. 185a § 1 k.p.k. – 98,9% przesłuchań, art. 185a § 4 k.p.k. – 100% przesłuchań, tryb zwykły – 94,4% przesłuchań), a jedynie incydentalnie przez innych uczestników postępowania karnego bądź samych małoletnich.

Co interesujące, małoletni przesłuchiwanie na podstawie art. 185a § 1 k.p.k. najczęściej składają zeznania po 2 miesiącach od podjęcia pierwszej czynności w sprawie (74% przesłuchań), średnio czekają na udział w czynności procesowej 98,2 dni, a pierwsze przesłuchania odbywają się w ciągu 8–14 dni od podjęcia pierwszej czynności w sprawie. Dwoje małoletnich składających zeznania na podstawie art. 185a § 4 k.p.k. byli przesłuchiwanie 37 i 55 dni od podjęcia pierwszej czynności w sprawie. Natomiast dzieci biorące udział w czynności dowodowej w trybie zwykłym średnio oczekują na złożenie zeznań 88,4 dni. W ciągu pierwszych trzech dni wzięli udział w 34,9% przesłuchań, a w ciągu 1 miesiąca od podjęcia pierwszej czynności uczestniczyli w 43,9% przesłuchań. Powyższe wskazuje, że małoletni, niezależnie od trybu w jakim mają składać zeznania, muszą oczekiwać ok. 3 miesięcy na kontakt z organami postępowania karnego. Należy jednak zauważyć, że małoletni wcześniej złożą zeznania w trybie zwykłym niż w trybie ochronnym, co z pewnością spowodowane jest m.in. faktem, iż więcej czasu zajmuje zorganizowanie przesłuchania małoletniego w trybie ochronnym. Jednak bardzo niepokojące jest ustalenie, że dzieci składają także zeznania w ciągu ok. jednego roku od podjęcia pierwszej czynności w sprawie (art. 185a § 1 k.p.k. – 2,1% przesłuchań, tryb zwykły – 9% przesłuchań). Taka praktyka jest zdecydowanie naganna i destabilizuje funkcjonowanie małoletnich.

Małoletni składający zeznania w trybie przyjaznym są chronieni przed wielokrotnym opowiadaniem o okolicznościach popełnienia przestępstwa. Dzieci przesłuchiwanie na podstawie art. 185a § 1 oraz art. 185a § 4 k.p.k. tylko jeden raz miały kontakt z organami postępowania karnego. Natomiast z 49 małoletnich (100%) składających zeznania w trybie zwykłym aż 30,6% dzieci było przesłuchiwanie jeden raz, a 2,1% dzieci było przesłuchiwanie trzy razy. Ustalenie to stanowi kolejny argument za tym, że niezbędne jest zagwarantowanie ochronnych warunków

⁴⁹ M.in. A. Budzyńska, *Psychologiczna perspektywa przesłuchania dziecka* [w:] *Przesłuchanie małoletniego świadka w postępowaniu karnym*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę 2018, s. 27.

przesłuchania wszystkim małoletnim pokrzywdzonym do 18. roku życia, którzy doświadczyli przestępstw wymienionych w art. 185a § 1 k.p.k.

Każde przesłuchanie w trybie ochronnym (art. 185a § 1 oraz art. 185a § 4 k.p.k.) przeprowadził sąd, a tylko w jednym przypadku nie brał udziału w tej czynności także biegły psycholog. Tym samym w praktyce przestrzegana jest zasada, że przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa. Zaobserwowano, że kolejną osobą wykazującą najczęstszą obecność podczas przesłuchania jest protokolant (100% przesłuchań w trybie ochronnym). W 83,7% przesłuchań wziął udział także prokurator. Zauważono, że rzadziej biorą udział w tej czynności dowodowej kuratorzy procesowi (62,5% przesłuchań w trybie ochronnym), obrońca (31,6% przesłuchań w trybie ochronnym), rodzice „niekrzywdzący” (25,5% przesłuchań w trybie ochronnym), a także inne osoby takie jak opiekun faktyczny czy rodzeństwo (3,1% przesłuchań w trybie ochronnym). Co niepokojące i karygodne to to, że w 5 przesłuchaniach (5%) wziął udział sprawca przestępstwa.

Zaobserwowano także, że zastosowanie znajdował art. 185a § 2 k.p.k. obligujący do ustanowienia obrońcy na czas przesłuchania małoletniego (przeprowadzono jedynie jedną czynność dowodową na etapie *in personam*, mimo braku uprzedniego ustanowienia obrońcy). Nie zauważono, aby w czynności procesowej uczestniczyła osoba pełnoletnia wskazana przez dziecko – wydaje się, że osoba przesłuchiwaną nie posiada w ogóle wiedzy na temat tego uprawnienia, gdyż kierowane wobec małoletnich wezwanie do udziału w czynności przesłuchania ma charakter formalny i nie jest w ogóle dostosowany do wieku oraz potrzeb dzieci. Tym samym niezbędne wydaje się, aby każda osoba małoletnia otrzymywała wraz z formalnym wezwaniem na przesłuchanie np. ulotkę⁵⁰ adresowaną *stricte* do osób najmłodszych zawierającą informacje nt. tej czynności dowodowej.

Ustalenia wskazujące na to, kto przebywa razem z dzieckiem w pokoju przesłuchań były bardzo niepokojące. Zgodnie z regulacjami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości małoletni relacjonuje okoliczności popełnienia przestępstwa – co do zasady – w bezpośredniej rozmowie z sędzią oraz biegłym psychologiem, ew. z udziałem bądź osoby wymienionej w art. 51 § 2 k.p.k., bądź osoby pełnoletniej wskazanej przez dziecko. Badania wykazały natomiast, że w pokoju przebywali także: protokolant (13,3% przesłuchań w trybie ochronnym), prokurator (11,2% przesłuchań w trybie ochronnym). Powyższe praktyki należy uznać za niedopuszczalne, ponieważ wpływają negatywnie na komfort oraz bezpieczeństwo małoletniego. Niedopuszczalne jest także prowadzenie czynności przesłuchania z jednoczesnym dyktowaniem przez sędziego treści protokołu, gdyż zaburza to komunikację z osobą przesłuchiwaną. W pokoju z dzieckiem powinny przebywać wyłącznie osoby wskazane w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości.

Równie niepokojące było ustalenie wskazujące, że protokół z 35% przesłuchań prowadzonych w trybie ochronnym został podpisany przez osobę małoletnią. Powyższa praktyka jest niezgodna z treścią art. 149 § 1 k.p.k. oraz prowadzi do wtórnej wiktyimizacji dziecka. Skala zjawiska prowadzi do wniosku, że wymagana mogłaby być nowelizacja art. 185a bądź art. 149 k.p.k. wprost wskazująca, iż

⁵⁰ Taka ulotka została opracowana przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę ze środków Funduszu Sprawiedliwości, <https://www.edukacja.fdds.pl/?link=16118> (dostęp: 21.03.2019 r.).

protokołu z czynności nie podpisuje osoba małoletnia oraz że nie jest jej uprzednio odczytywana treść zeznań.

W praktyce stosowana jest zasada, że z kontaktu małoletniego z organami procesowymi musi zostać bezwzględnie sporządzony zapis obrazu oraz dźwięku wyrażona w art. 147 § 2a k.p.k. Jedynie 7,1% przesłuchań prowadzonych w trybie ochronnym nie było nagrywanych. Tym samym można uznać, że zapisy z art. 147 § 2a k.p.k. są w zdecydowanej większości przypadków przestrzegane.

Materiał zebrany w aktach sprawy pozwolił na ustalenie, że 67,3% przesłuchań w trybie ochronnym odbywało się w Przyjaznym Pokoju Przesłuchań, a podczas 13,2% przesłuchań małoletni nie składali zeznań w bezpiecznych warunkach. Powyższe ustalenia należy także uzupełnić o stwierdzenie, że standard wyposażenia oraz urządzenia Przyjaznych Pokojów Przesłuchań nie był zadowalający i tym samym powinno się wprowadzić rozwiązania monitorujące i kontrolujące sposób organizowania tych miejsc. Ministerstwo Sprawiedliwości powinno także nadzorować to, czy czynności z udziałem małoletnich faktycznie odbywają się w dostosowanych do tego celu pomieszczeniach.

Niezwykle niepokojącym ustaleniem było także zaobserwowanie, że aż 37,7% opinii sądowo-psychologicznych zostało wydanych wyłącznie na podstawie obserwacji małoletniego podczas przesłuchania przeprowadzonego w ochronnych warunkach oraz analizy akt sprawy. Brak przeprowadzenia badań uzupełniających, wywiadu z opiekunem dziecka stanowi naruszenie sztuki opiniowania w tego typu postępowaniach, na co zwraca uwagę wielu przedstawicieli nauki⁵¹.

Natomiast wyniki badań dotyczące przesłuchania małoletnich w trybie zwykłym wskazują, że organy postępowania karnego bardzo rzadko zgadzają się na przeprowadzenie tej czynności z udziałem biegłego psychologa (brał on udział jedynie w 15,2% przesłuchań w trybie zwykłym) oraz bardzo rzadko rejestrują obraz i dźwięk z przebiegu tej czynności procesowej (4,5% przesłuchań w trybie zwykłym). W zdecydowanej większości spraw czynność z udziałem dzieci przeprowadza policjant (77,3% przesłuchań w trybie zwykłym).

Niezwykle ważnym celem ustawodawcy powinno być dążenie do tego, aby przesłuchania z udziałem dzieci i to w każdym trybie były przeprowadzane wyłącznie przez osoby uprzednio przeszkolone w tym zakresie. Kontakt z małoletnią osobą pokrzywdzoną przestępstwem jest szczególnym rodzajem rozmowy, którą powinny prowadzić osoby posiadające odpowiednie cechy oraz kompetencje. Osoby odbierające zeznania od małoletnich powinny znać i potrafić zastosować techniki oraz metody kontaktu z osobą małoletnią. Niedopuszczalne powinny być sytuacje, w których dzieci są przesłuchiwane przez osoby do tego nieprzygotowane.

Ustawodawca powinien także znowelizować art. 185a k.p.k. w taki sposób, aby osoby uprawnione do reprezentacji dziecka (osoby wymienione w art. 51 § 2 k.p.k.) mogły aktywnie uczestniczyć w tej czynności procesowej. Obecne regulacje prawne umożliwiają reprezentantom małoletniego wyłącznie na obecność podczas przesłuchania, i tym samym pozbawieni są oni np. prawa zadawania pytań własnemu

⁵¹ A. Budzyńska, *Jak przesłuchiwać dziecko. Poradnik dla profesjonalistów uczestniczących w przesłuchaniu dziecka*, „Fundacja Dzieci Niczyje” 2007, s. 2–21; J.K. Gierowski, T. Jaśkiewicz-Obydzińska, M. Najda, *Psychologia w postępowaniu karnym*, Warszawa 2010, s. 266; K. Eichstaedt, *Przesłuchanie...* [w:] *Metodyka...*, s. 159.

podopiecznemu. Osoba wymieniona w art. 51 § 2 k.p.k. może być jedynie biernym obserwatorem składania zeznań przez dziecko. Powyższe stoi w całkowitej sprzeczności z art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k. – tj. nie zapewnia ochrony interesów małoletniego podczas przesłuchania.

Abstract

**Marcin Wielec, Monika Horna-Cieślak, Paulina Masłowska,
Interview with a Minor Victim after Amendments to the Code of Criminal
Procedure Introduced by the Act of 13 June 2013 on Amendments to the Act
– Criminal Code and the Act – Code of Criminal Procedure:
Results of Case File Study**

This article presents the results of the examination of practice in the field of interviews with minor victims of offences, conducted in the legal reality after legislative amendments, that is, after the entry into force of amendments to the Code of Criminal Procedure of 13 June 2013 (Dz.U. 2013, item 849). The analysis covered 151 criminal cases.

During the performed case file studies it has been determined e.g. that the possibility to conduct a friendly hearing of minors which are over 15 years old in accordance with article 185a § 4 of Code of Criminal Procedure is, as a rule, not used in practice by authorities which are conducting criminal proceedings. It has also been observed that minors participating in hearings in Friendly Hearing Room are not testifying in presence of judge and expert psychologist only, but that such activity is sometimes undertaken with parallel dictation of minutes by the judge. Many concerns were also made in reference to the manner in which friendly places of hearings were arranged and due to failure to ensure that the child is properly represented during hearing.

Keywords: minor, victim, interview, criminal law, criminal procedure law

Streszczenie

**Marcin Wielec, Monika Horna-Cieślak, Paulina Masłowska,
Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego po nowelizacji Kodeksu
postępowania karnego wprowadzonej ustawą z dnia 13 czerwca 2013 r.
o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania
karnego – wyniki badań aktowych**

Artykuł stanowi prezentację wyników badania praktyki przesłuchiwania małoletnich osób pokrzywdzonych przestępstwem, zrealizowanego po wejściu w życie nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 13.06.2013 r. (Dz.U. z 2013 r. poz. 849). Analizą objęto 151 spraw karnych. W toku przeprowadzonych badań aktowych ustalono m.in., że możliwość przeprowadzenia przyjaznego przesłuchania małoletniego powyżej 15. roku życia w trybie art. 185a § 4 k.p.k. w zasadzie nie jest wykorzystywana przez organy postępowania karnego. Zaobserwowano także, że małoletni przesłuchiwani w Przyjaznym Pokoju Przesłuchań nie składają zeznań wyłącznie w obecności sędziego oraz biegłego psychologa, a czynność ta bywa prowadzona z jednoczesnym dyktowaniem treści protokołu przez sędziego. Wiele zastrzeżeń budził także sposób urzędzenia przyjaznych miejsc przesłuchań dzieci oraz niezapewnienie dziecku prawo do właściwej reprezentacji podczas składania zeznań.

Słowa kluczowe: małoletni, pokrzywdzony, przesłuchanie, prawo karne, postępowanie karne

Literatura:

1. Budzyńska A., *Jak przesłuchiwać dziecko. Poradnik dla profesjonalistów uczestniczących w przesłuchaniu dziecka*, Fundacja Dzieci Niczyje 2007;
2. Budzyńska A., *Psychologiczna perspektywa przesłuchania dziecka* [w:] *Przesłuchanie małoletniego świadka w postępowaniu karnym*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę 2018;
3. Budzyńska A., *Rola i zadania biegłego psychologa w przesłuchaniu małoletniego świadka* [w:] *Przesłuchanie małoletniego świadka w postępowaniu karnym. Poradnik dla profesjonalistów*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę 2018;
4. K. Eichstaedt, *Przesłuchanie pokrzywdzonego oraz świadka poniżej lat 15 w obecności biegłego psychologa*, [w:] *Metodyka pracy biegłego psychiatry, psychologa oraz seksuologa w sprawach karnych, nieletnich oraz wykroczeń*, red. K. Eichstaedt, P. Galecki, A. Depko, Warszawa 2017;
5. Gierowski J.K., Jaśkiewicz-Obydzińska T., Najda M., *Psychologia w postępowaniu karnym*, Warszawa 2010;
6. Grajewski J., Paprzycki L.K., Steinborn S., *Komentarz do art. 185a k.p.k.* [w:] *Komentarz aktualizowany do art. 1–424 Kodeksu postępowania karnego*, red. L.K. Paprzycki, LEX 2015;
7. Gruszecka D., *Komentarz do art. 185a k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Legalis 2019;
8. Grzegorzczak T., *Komentarz do art. 185a k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Artykuły 1–467. Komentarz*, red. T. Grzegorzczak, LEX 2014;
9. Grzegorzczak T., *Komentarz do art. 410* [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Artykuły 1–467. Komentarz*, red. T. Grzegorzczak, LEX 2014;
10. Horna M., *Nowelizacja kodeksu postępowania karnego a ochrona małoletniego podczas przesłuchania. Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka* 2014, nr 2;
11. *Jak prowadzić przesłuchanie dziecka. Metodyka przesłuchania małoletniego świadka*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, www.edukacja.fdds.pl;
12. Jaśkiewicz-Obydzińska T., Wach E., *Ekspertyza psychologiczna – obszary kontrowersji*, *Na wokandzie* 2014, nr 23, <https://nawokandzie.ms.gov.pl>;
13. Kierski M., *Jednokrotne przesłuchanie pokrzywdzonego w trybie art. 185a k.p.k. – zasada czy wyjątek?*, *Prokuratura i Prawo* 2018, nr 11;
14. Kosior R., *Udział biegłego psychologa w przesłuchaniu dziecka*, *Prokuratura i Prawo* 2010, nr 4;
15. Kurowski M., *Komentarz do art. 192* [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX 2019;
16. Mierzwińska-Lorencka J., *Nowe regulacje w zakresie ochrony dziecka w postępowaniu karnym i skutki ich wprowadzenia*, *Ius Novum* 2016, nr 3;
17. Pachowicz Z., *Komentarz do art. 147* [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Komentarz do art. 1–166*, red. J. Skorupka, Legalis 2019;
18. Sakowicz A., *Komentarz do art. 185a k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Legalis 2018;
19. Stefański R., Zabłocki S., *Komentarz do art. 185a k.p.k.* [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *Komentarz do art. 167–296*, red. R. Stefański, S. Zabłocki, LEX 2019;
20. Trocha O., *Praktyka przesłuchiwanie dzieci w Polsce. Raport z badań aktowych*, *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka* 2011, nr 2.